

Magyar városok

Az 1980. évi népszámlálás részletes és összefoglaló adatait a Központi Statisztikai Hivatal folyamatosan dolgozza fel és adja közre. A kiadvány sorozat két lezárta, testes kötet (A városok főbb adatai és A községek főbb adatai) a közelmúltban jelent meg. E kötetek alapján közlünk néhány tájékoztató cikket, különös figyelemmel Csongrád megye városaira és a megyei városokra, főként Szegedhez való hasonlításokkal.

Egy kis népességtörténet

A statisztikai kötet tartalmaz néhány történeti adatsorozatot is. 1870-től kezdve. Több mint száz esztendőre nézhetünk hát vissza a számok tükrében. A magyar vidéknek már akkor is „előkelőségei” voltak a mai megyei városok: Debrecen, Győr, Miskolc, Pécs és Szeged. Nagyságrendjük és egymáshoz viszonyított népességük azonban messze eltért a mai számtani sorrendtől.

1870-ben Szeged messze kiemelkedett ebből a „borkorból” — 150 híján 60 ezer lakosával. Debrecen nyomult utána a legutóbbiban, ahol akkor 43 ezer lélek élt. Akkor még Győr előzte Pécsét és Miskolcot, kerekítve 32 ezer lakosával, hiszen Miskolc épp hogy meghaladta a 30 ezret. Pécs pedig éppen megközelítette. A népesség növekedése azonban a múlt század végén összekuszálta ezeket a „viszonyokat”, mert az 1910-es adatok azt bizonyították, hogy Szegednek már „nyomában” volt Debrecen. Szeged népessége ma mindem 40 ezerrel növekedett ugyan negyven év alatt, de Debrecen 44 ezerrel. S még nagyobb Miskolc lendülte: 46 ezer a lakónépességének gyarapodása ugyanebben a név évtizedben. Pécs 1910-ben 60 ezernél, Győr 53 ezernél tartott.

A mai Magyarország területén fekvő vidéki városok közül elsőként Szeged érte el a „százézeres” jelzőt. 1920-ban 103 ezer volt a népessége. Ezt az „elsőséget” 1941-ben már nem tartotta. Ekkorra ugyan három százerez városra is lett a magyar vidéknek, de a sorrend már más: Debrecen 119 ezer; Szeged 115 ezer; Miskolc 114 ezer; Pécs 90 ezer; Győr 70 ezer.

A háború utáni első népszámlálás (1949) adataiban Szeged egy pillanatra ismét ma mindem első helyre került népességével a vidéki városok között, de 700-zal csak előzi Debrecen. Ebben az időben mindegyik városunk népessége lepadt. Debrecen 9 ezerrel, Szegeden és Miskolcon 5—5 ezerrel csökkent a lakosság száma 1941-hez képest: Győrben csak ezerrel; Pécsen csak 153-mal.

A felszabadulás utáni népességnövekedés az öt vidéki nagyvárosban rendkívül dinamikus, egyúttal meglehetősen „aránytalan” is. Ezekben az évtizedekben a megszokott „hierarchia” fölborult. A szocialista iparosítás kifejezetten kedvez a hagyományos iparvidékeknek, és Szeged háttérbe kerül az ismert mesterséges politikai megkülönböztetés miatt is. Ennek következményei az 1960-as adatsorban mérhetők, amikor első ízben áll az élre Miskolc (140 ezer lakossal), s Debrecen (131 ezer) és Pécs (121 ezer) után jövevény Szeged. Egy évtizedig tart ez a helyzet, mert 1970-ben (ekkorra már mind az öt vidéki nagyvárosunk százézeres!) Szeged újra a harmadik Miskolc és Debrecen nyomult utána. Azóta stabil ez a sorrend. Az 1980-as esztendő így találta az öt nagyvárost: Miskolc 207 ezer; Debrecen 191 ezer; Szeged 179 ezer; Pécs 168 ezer; Győr 124 ezer. A töredékszámokat is összeadva ez azt jelenti, hogy az említett öt városban 862 ezer 453 lakost írtak össze 1980-ban. Hogy valamihez mégis viszonyítsuk ezt a számot: ugyanakkor a fővárosban 2 millió 59 ezer 347 embert írtak össze. 1870-ben is népesebb volt Budapest ennél az

öt városnál, hiszen a fővárosban akkor 302 ezer ember élt, emezekben pedig 195 ezer, de a különbség százezeres mértékben, mintegy 35 volt, most pedig százszázalékosan jóval több.

Az igaazi nagy változások azonban nem ezeknek a nagyobb városoknak az adatsorában tapasztalhatók első sorban, hiszen ezeknek a városminőségében az eltérés mégsem akkora, mint például a falvakból városra fejlődött településekben. Dunaújváros... 3 ezres faluból 60 ezres város lett. Erd... Ugyaninnen indult, s most 41 ezernél tart. Az akkor, 1870-ben alig 6 ezres Ózdon most 48 ezer ember él. A 4 ezres lélekszámú egykori kis bányaásványfalva, Tatabánya ma 76 ezer lakosú megveszékelt. Százhalombatta még az ezres települések között sem szerepelt akkor — most 14 ezer ember lakja; Komlón az 1870-es és az 1980-as népszámlálások így viszonyulnak: 2 ezer—30 ezer; Gödöllőn 3 ezer—28 ezer; Dunakeszin 1 ezer—25 ezer; Oroslányban 1 ezer—20 ezer!

De nagy utat jártak meg már tekintélves városok is. Zalaegerszeg 110 év alatt 9 ezerről 55 ezerre, Veszprém 12 ezerről 55 ezerre, Szolnok 16 ezerről 75 ezerre, Nyíregyháza 21 ezerről 108 ezerre, Salgótarjánban 7 ezerről 49 ezerre, Kecskeméten 30 ezerről 92 ezerre, Szombathelyen 13 ezerről 82 ezerre növekedett a népesség.

Hogyan érintette a nagyvárosi városiasodás Csongrád megye városait? Igen mérsékelt. Hódmezővásárhelynek a két időhatárra eső népessége 4 ezer, illetve 54 ezer; Szentés 26 ezer, illetve 35 ezer; Makóé 27 ezer, illetve 30 ezer; Csongrád 16 ezer, illetve 22 ezer; Mezőtúr, Túrkeve és Kisújszállás népessége hasonlóan mértéktelenesen — s van egy város a sorban, amely az 1870-es népszámláláshoz képest ma kisebb népességű Szarvas.

Sz. S. I.
(Következik: Kilencvenhat — egymás között.)

Turné a Dunántúlon

Hazaérkezett a színház két társulata

Országos turnét bonyolított le az elmúlt héten a Szegedi Nemzeti Színház opera- és operett-társulata (bár a szétválasztás pontatlan, hiszen prízisták és operisták egyaránt szerepelnek például a Három a kislányban). Már az előkészület is sok gondot járt: szerződéskötések, szereplők egyeztetése, járművek beosztása, szállás és így tovább.

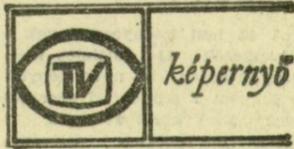
Közel kétszáz (énekesek, színészek, táncosok, zenészek, műszakiak, szereplőgyerekek) díszletekkel, bútorokkal, kellékekkel, csomagokkal utaztak el Szegedről. Kedden Siófok: a Pillangókisasszony nagy sikert aratott a Balaton-parti „fővárosban”. Másnap Szombathelyen: Nabucco. Zsúfoit ház a nemzetközi tánc- és sportversenyekről ismert hatalmas nézőtérre. Több hasábs képes kritika a Vas Népében, ahonnan két mondat: „A szegedi operaegyüttes Nabucco-előadása összes-

ségében az utóbbi évek egyik legjobb produkciója volt... A telt ház hosszan tartó zúgó vastapsa volt ennek legjobb bizonyítéka”. Csütörtökön és pénteken Három a kislány, ugyancsak Szombathelyen. Erről még nem jelent meg helyi kritika, de a tomboló siker a nézők tetszését fejezte ki. A város számos vezetője találkozott az operett főszereplővel, elismerésüket fejezték ki: még több előadást szeretnének a Szegedi Nemzeti Színház tolmácsolásában. Szombaton Celldömök: A Három a kislány itt is hódít, ünnepélyben részeselek a művészek. Vasárnap reggel Bükfürdőről — itt egy szövetkezeti üdülő két épületében volt a kényelmes szállás — indulás Bonyhádra. Ismét átszelve a fél országot, még egy délutáni előadás. A három autóbussz egyike felmondta a szolgálatot. (Előzőleg az ügyelő helyett „ugrott be” a sűgő:

derekas helytállással.) A műszakiak irányítói rakodtak, s teljes erővel igyekeztek felállítani a díszleteket a színpadon. Közben Mészáros János szervezőtájkár vasárnap a délutáni órákban Veszprémből — dicséret az ottani Volánnak! — szerzett autóbusszt. A sofőr vállalta, hogy elmegy Balatonfűzfőre, elhozza Bonyhádra a műszaki személyzetet, díszítőket, fodrászokat, öltöztetőket, villanyszerelőket, aztán Szegedre is, de hajnali 4 óra már vissza kell érnie Veszprémbe. Csak 15 perccel kezdődött később az előadás: a műszakiak hívás felidéje az idővel, bravúros teljesítmény! A siker osztatlan a szép modern művelődési házban, újabb meghívás ide is, s a társulat fáradtan, a késő éjszakai órákban érkezett tegnap haza. Jó hírnevet szerezve a Szegedi Nemzeti Színháznak.

Markovits Tibor

A dolgozó nyaral

Még hozzá nyaralóban. Egyre többen: az utóbbi tíz évben — így írta a rádió- és tévéújság beharangozója is — valóságos nyaralóépítési láz tört ki, iméjén alkalmat adván még a televízióknak is arra, hogy a jelenséget vizsgálja és (legalábbis elméletben) a dolgok mögé kukkantson küssé.

Müller Magda Mű népvándorlás című „dokumentumfilmje” (azt írták az újságban — holott csak egyszerű riportfilm volt; mindegy, sohasem a műfaji meghatározás múlik) szombaton délután került adásba, igazi hétvégi főműsoridőben, ráadásul még arra is ügyelve, hogy így november végén feltehetően a munkásszálv elenvezésben csekély része tartózkodik nyaralóiban. Naivul kérdezhettünk, miért okozza ez gondot akár más évszakban is, hiszen ahol már nyaraló van, ott egy tévékészülék már igazán nem luxus. Csakhogy — és ez volt a riportfilm egyik legfontosabb tanulsága — sok minden nem természetes, aminek annak kellene lennie.

Néhány tény közismert: a három vizsgált üdülőkörzet (Velencei-tó, Szentendre, ráckevői Duna-ág) lakossága (a többivel együtt) megsokszorozódik nyaranta és tavasziszi szép hétvégeken, az infrastruktúra, úgy, ahogy van, az igények mögött kullog, nincs elég üzlet, víz, villany, parkolóhely, az egészségügyi és köztisztasági helyzet szintén nem túlzottan európai. Müller Magda filmje, érzékelvén ezt az alap helyzetet, ha nem is a riport műfaji sajátosságainak maradtalan színvonalát érvényesítve, de nyomában erred e köztudott ellentmondásnak — és szinte akarata ellenére, közvetve fölmutatott egy újabbat.

Sorra szólaltak meg a nyaralótulajdonosok: nvolet-tizenkét évi munka áll mögöttük, a szerencséseknek csak 4 ezer 500-at kellett fi-

zetniük az úttér és 5 ezer 200-at a vízért, de bagatell, részletekről van szó amúgyis. Tíz-tizenkét év alatt törlesztendőkről. A tanácsnak „a szolgáltatásokért” évi 10—14 ezer forintot fizetnek, a közművésítéshez fejenként 20—25 ezerrel járulnak hozzá. A csekkáradat havonta menetrendszerűen érkezik ebben nincs hiba, Velencei-fürdőn nádtetősnak „kellett lenni” a háznak, széó is az, amíg le nem ég; a tulaj úrra fölépítette, mondván: ha majd a tanácselnök háza is nádtető lesz, akkor az övé is, Addig nem!

Már ezeken a pontokon seíteni lehetett: a Mai népvándorlás túlmutat eredeti célján. A mélyebb szociológiai, vagy legalábbis szociológiai megközelítést lehetett hiánvolni, az időnkénti indokolatlan önméltléseket és szerkesztési aránytalanságokat kárhoztatni, netán elborongani azon, milyen furcsa, hogy a Velencei-tónál vagy Szentendrán csupa dr. előnévű riportalan került kamera-és mikrofonvégre, a nem kiemelt üdülőkörzetnek minősülő, s ennek megfelelő-

en ellátatlan, 22 kilométerből csak két kilométer kövesúttal rendelkező soroksári Duna-ágban meg kömvés, szövónök és hasonlók (az emberek egyenlők, de vannak, akik még egyenlőbbek, tudjuk) — a film mégis alapvetően mélyebb és komolyabb felismerést sugallt, ezért volt igencsak hasznos. Nevezetesen, hogy az annyi irigvelt, olykor izléstelenül ki is gúnyolt nyaralóknak, úgy is, mint a hetvenes években megemelkedett, életszínvonal látványos rekvizitumainak — iszonyú ára van. És nemcsak pénzben és nemcsak építési költségek szempontjából. A dolgozó nyaral, hogy kiélhessen fíradalmait. Van mit, a mellékelt riportfilm szerint is. Hát még ha vesz-zúlk, hogy a Velencei-tavi Intéző Bizottság ezvik vezetője azt mondta befejezésül: a közművésítés, az infrastruktúra anvai terheit ien is az állampolgár köteles viselni. „hiszen nem szociális jut-tatás egy üdülőtelek”. Nos, csak. Jó jó, a Krisztus kopersorját sem őrizték ingyen — de ennyire?

Domonkos László

Rádiófigyelő

Zi-zi a tánciskolában

Lassú, lassú, gyors, gyors; fiúk ballal, lányok jobbal — ezeket a szavakat hallottam tétova zongorasóra, amikor vasárnap kora délután bekapcsoltam a rádiót. Némi töprengés után rájöttem, hogy a hangok kizárólag tánciskolából eredhetnek. Tánciskola? Ó, boldogult úrfikorom világa, mit alig ker-segít meg más igazán, mint a táncot, a csatogatóját-val! A táncsulik újra divatba jönnek — tudtam meg a kicsit iskolás riportból, ami mondandójához képest — mármint, hogy újra divatba jönnek a tánciskolák — tú-lontúl hosszú volt.

Apropó. Valaha, a rádió-zás őskorában óriási szen-zációknak számított, mi több, unikum volt, ha az adásba befekottogott a vonat, s még akkor is, ha a kattogástól érthetlenné vált a szöveg.

Nem tudom, ki hogy van vele, de engem a tánciskolai klimpírozás nem érdekel, én az információkra vagyok inkább kíváncsi. Persze, az is igaz, ha informálni akar-tak volna, akkor csak annyit mondanak: újra divat-ba jönnek a tánciskolák.

A műsorújságból tudtam meg, hogy az elmúlt hónap-ban a magyar rádió vala-melyik körzeti stúdiójában erről beszéltek. Lehetséges-nek tartom, hogy ez volt a legfontosabb műsoruk, mert ez hangzott el a stúdiókat reprezentáló adásban, melyet Kardos Ernő vezetett kellemesen, de szomorú is vagyok egy kicsit, mert ön-kéntlenül eszembe jut, mi-lyen lehet, ami kimaradt a válogatásból?

Később zi-zit válogattunk egy pszichológus segítségé-vel, a Szonda most is megő, kitűnő műsorában. Pergem sem gondoltam volna, hogy egyáltalán nem mindegy, hogy milyen színű zi-ziert nyúlok először a zacskóba, mert ha a pirosért, akkor, és így tovább...

A zi-zi esete persze csak a válogatásról jutott eszem-be; a Szonda szerkesztője ugyanígy nagyon sokféle szí-nű csemegét sorakoztatott, s ezeket kitűnő előadók adták elő.

Az Űtközben, hazafelé és az azt megelőző Táskarádió ezúttal is megfelelt annak, amit elvárhatunk tőle.

P. F.

Nakonxipan, avagy az emlékezés

Gyertyák égnek, az előbb zongora szól, miközben a falon festményreprodukciók díái láthatók. Majd fiatal színész szavalja Juhász Gyula emlékváltást, később szemelvényeket olvas föl egykori újságokból, ezután mozgófilm pereg — színes, műfajokat és művészeti ágakat és fölöttébb hangulatos egységbe kovácsoló este. Mindez — egy művész emlékére, aki száz éve született, Juhász Gyula barátja volt, s itt rendezte, első nagy kiállítását.

A Bartók Béla Művelődési Központban Kass János grafikusművész rendezésében három ember — Kulka János, az egykori szegedi diák, jelenleg a Pécsi Nemzeti Színház művésze, Huszár Lajos zeneszerző és maga a rendező — emlékezett Nakonxipan címmel az év-század egyik nagy magyar festőjére, Gulácsy Lajosra. Az esemény természetesen mindenképp többet érne szokványos, rövidke hír-adásnál, de ami az emlé-kestnek különleges ízt, sajátos, eredeti újdonságot adott — az a módszer volt.

Félhomály, gyertyafény és szellemidézés. Gulácsy líder-cses és zseniális látomásai. Baudelaire és Rimbaud világa, narkotikum és művészet varázslatos elegye — képpel, hanggal, zenével. Huszár Lajos saját szerzeményeit adja elő, a zenei atmoszféra tökéletesen il-

leszkedik a festő írásaihoz és Kass János itt-ott Juhász Ferenc vizionárius költészetére emlékeztető, erőteljesen egyéni hangú, esszéisztikus soraihoz. S közben képek: furcsa középkori figurák, pokolbéli, apokaliptikus víziók, tájak („az ég olyan mint egy összegyűrt selyemkárpit”), s a közép-pontban „én, a csodabogaras mandulászemű fiú...” S mikor már-már alámerül-nék a festő hihetetlenül szuggesztív univerzumába; egyetlen, tapintatosan elte-relő, „kitekintő” részlet: a tehetséges fiatal színész, Kulka János a kort varázsolja elő, az első világháború kitörését (a XIX. század 1914-ben ért véget, írta, egyszer valaki) — és Ferenc József proklamációja után a híradás: 1920. június 4-én, a Versailles melletti Trianon-palotában a magyar küldöttek aláírták a békefeltételeket...

Mi volt még? Egy kitűnő-en megkomponált, a szó-teljes értelmében megszer-kesztett műsor (talán az egyetlen hiba: kár, hogy maga Kass János olvasta föl saját írásait, és beszéd-technikájával sokat ron-tott ezek hatásán — pedig ott volt Kulka János is...) — s még két filmet is lát-hattunk. Huszárék Zoltán, a közelmúltban elhunyt kiváló rendező, a Szindbád alkotója és Tóth János operatőr, a Balázs Béla Stúdióban ké-

sült híres (és sajnos, mozi-ban nem nagyon játszott) Elégia című filmjét, ezt a lírai szépségű alkotást — továbbá Kass János John Halással Londonban készí-tett, az emberiség önpusztító képességének és önmaga fölé emelkedni tudó elméjé-nek kettősségéről szóló, Vö-rösmarty-verseket idéző, Di-lemma című művét. S hogy mindezeknek nem a felszí-nen, hanem jóval mélyeb-ben, művészet-társadalom összefüggéseiben volt köze a száz esztendeje született (és éppen ötven esztendeje elhunyt) Gulácsy Lajoshoz — újfennt az emlékest igen magas színvonalat bizonyít-ja. A tanulság pedig körül-belül annyi: hiszen, ha a megemlékezések mindig ilyenek lennének...

D. L.

Világkongresszus Budapesten

A Magkereskedelem Nemzetközi Szövetsége (FIS) a Magyar Agrártudományi Egyesülettel együttműködve 1983. június 6—10. között Budapesten tartja XXII. világkongresszusát — jelentet-ték be a szervezők hétfőn, az MTESZ székházban megtartott tájékoztatójukon. Hans Leenders, a FIS főtit-kára elmondta, hogy a 114

tagú szervezet kongresszusa-in a küldöttek informálják egymást a nemzetközi mag-kereskedelem aktuális kér-déseiről, a piaci helyzetről és az egyes országok olyan döntéseiről, melyek befolyá-solják a nemzetközi vető-magkereskedelmet. Kidol-gozzák a legfontosabb üzlet-kötési és lebonyolítási sza-bályokat is,